

Pitäjä pitäjältä

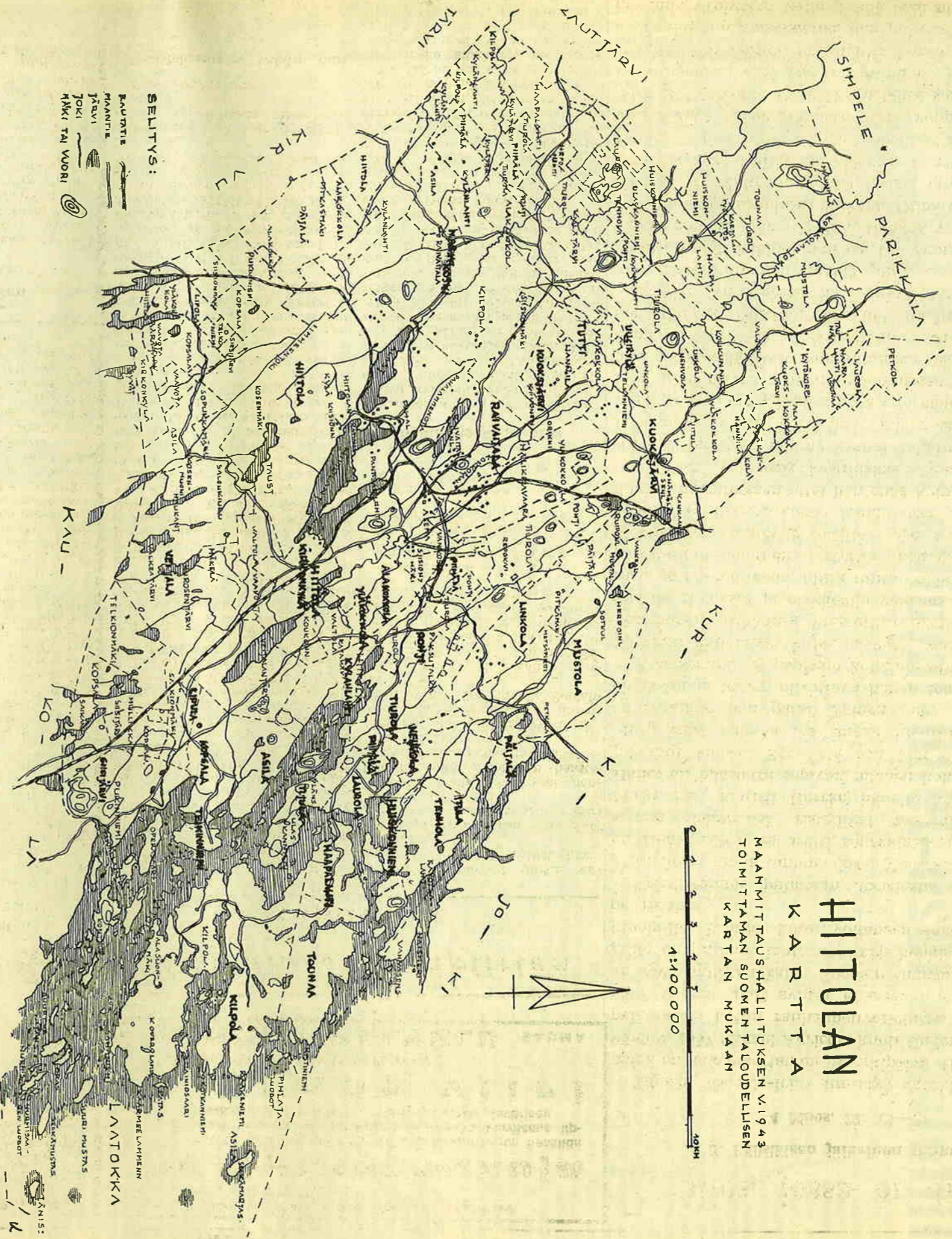
HIITOLA

HIITOLAN

K A R T T A

MAAHMITTAUSHALLITUKSEN V.1943
TOIMITTAMAN SUOMEN TALOUDELLISEN
KARTAN MUKAAN

1:100 000

Hiitola — 8.000 asukkaan ja 40 kylän vauras ja kaunis kunta

Tämä Karjala-lehden Hiitolan liite palauttaa mieleemme luovutetulle alueelle idäneen kauniin ja vauraan Hiitolan pitäjän. Liite-aineistomme on koostunut pääasiassa hiitoilaiden lähettämistä kirjoituksista ja kuvista. Niiden aihepiiriä ei ole sanottavasti ennakolta valittu. Ne ulottuvat kuntamme, aatteellisten ja taloudellisten yhteisöjemme ja erinäisten yrittäjäalojen piiriin vanhassa kootipitäjässämme, niin rauhan kuin sodankin edesmenneitä kunnan merkkihenkilöitä ja tuoda esille uuden koulutetun hiitoilaispolven kasvatteja. Suurin osa kirjoitajistamme muistellee rauhanneossa menettämääme Hiitolaa, sen rikkaista luontoa ja siellä suoritettua monitoista työtä. Kirjoitajillemme vastaanotettu pakinasaalisi todistaa lajiaan kiintymystä vanhan kotipiitäjän muistoihin.

Tässä yhteydessä ei ole ollut syytä pitäjämme tarkempaan historialliseen, sillä v. 1958 painettu Kurkioen kihlakunnan historia ja kenraalimajuri Väinö Väinön kirjoittama Hiitolan historia — samana kirjana — on levinnyt jo yli kahdentuhannen

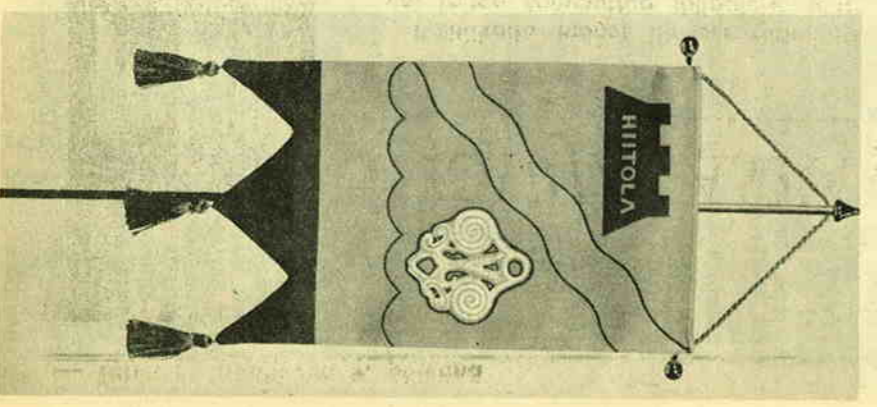
kappaleen määräisenä ja tätä historiatöitä on edelleenkin saatavana pitäjätalostamme Porissa. Lisäksi fillohorj Ilvor Kampinen kokoaa ja kirjoittaa parhaallaan Hiitola-Säätien kustantamana Hiitolan pitäjän- ja kyläkuvasta, joka tulee sopivalla tavalla tydentämään em. Hiitolan historiaamme.

Hiitola sijaisi Laatokan länsirannikon keukiosassa — Kurkioen ja Kaukolan välissä — joten sitä voidaan pitää luovutetun alueen Keski-Karjalaa kuuluvana. Hiitola oli voimakas ja edustava maatalouspitäjä. Se oli viljan ja karjalaisuusluotoiden ylitsehuomattava hevoskasvatuspitäjä, ollen vanhaan tunnettu hyvästä hevoskannastaan. Pitäjässä oli lukuisia suuretkoja kartanoita, joista monet olivat peräisin lahjoitustama-ajolta. Hiitola oli myös ulospäin laajemmallekin tunnettu kuuluisasta Pöösätän ja viimeisinä Hiitola-ajan kymmenlukulina suurksi paisuneista toukkouunmarkkinoitaan. Jatkuu 2 siv.

HIITOLA-STANDAARI

Hiitola-standaarin on suunnitellut taitteittaja Tauno Häkkinen. Standaarin kolmiakoinen muusta alaosasta siinä rippuvuuteen punastienuppiin kuvastaa lähinnä Karjalan yleisiä historiatoukasta. Sen ja haalempunaisten yläosan välissä oleva lamelkas sinikasta pelkistä Hiitolan sijaintia Laatokan rantapitäjä ja standaarin yläosan vino sinikaista taas Hiitolan pitäjän halki virtaavaa Kokkolan (Hiitolan) jokea. Yläosan muusta kuvio symbolisoi Hiitolassa olleita järkkäseindmistä vuorta — esim. Linnavuorta — ja keskiosan korukuvio tuo esille Hiitolasta löydetyn kivikauden aikaisen pronassisen ketjunnan naitimen, joka on säilytetty Kansallismuseossa.

Standaarin valmistajana toimii Taitopaino, Tampere, ja kustantajana hiitoilaiden omistama Hiitola-Säätö, joka standaria varten on pidetty myytävänä myös Hiitola-kestäjien juhlapaikkaila Porissa.

Maatalous- ja osuustoiminnasta Hiitolassa 1920-1930-luvuilla

Ensimmäisen maailman sodan päätyttyä ja maamme saavutettua itsenäisyyden sekä 1918 käydyin vapaussodan jälkeen olojen vaakaannuttua alkoi maassamme nopea nousun ja kehityksen aika, joka ulottui kaikille elämän aloille. Yksityinen yrityskehitys sai entistä enemmän jalansijaa niin teollisuuden, kaupan ja maataloudenkin piirissä. Tätä nopeaa eteenpäin mentoa ja nousukautta jatkuu 1930-luvulla saakka, jolloin ns. pultakausi hidastutti yleistä kehitystä, tarkemmin sanottuna vuosina 1929 - 31. Talouselämän jälle-elvyttävä jatkui tuota kehityksen aikaa vuoteen 1939, jolloin talvisota keskeytti kaiken toiminnan. Voidaan sanoa, että vuosina 1919 - 39 eli kahdenkymmenen vuoden tavallisen talvisodan alkua oli Hiitolassa niinkuin muuallakin Karjalassa ja koko maassa tasaisesti nousun ja edistyksen aika kalkilla aloilla. Meitä hiitolaisia kiinnostaa entisen oman pitäjämme kehitys ja eteenpäin meno.

Hiitola oli maatalouspitäjää sillä teollisuutta oli melko vähän sen jälkeen kun Pekonlahden sahan toiminta lopetettiin 1920 - luvun puolivälissä. Maanviljelys ja karjanhoito kuljivat aina rannan ja pääjärven parhinkin näiden elinkeinonharjojen kohentamiseen, kun 1920 - luvun alussa olivat karjan tuotannon veit vaatimatonta. Mutta kun havaittiin, että karja on se, jonka avulla saadaan rahattua ja kohoamaan talouksissa, alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota karjanjalostukseen hankkimalla siitoseleimiä hyväthoitoisista karjoista ja oettiin käytäntöön uusia ruokameneelmiä, AIV-rehu, juurikasvit, viljelysladun ym. sekä rakennettiin ajankärsiä karjajansojia. Näiden toimenpiteiden avulla alettiin saada karjan kautta parempia tuloja.

Maanviljelystä ruvettiin myös koventamaan. Oli hankittava uusia koneita, uusia siemenlajikkeita, tukusten tilojen peltoala lisäantä, ja parani raivauksella ojitusominnan kautta, pellon tuotto ja hehtaan

Hiitola 8.000 . . . Jatkoka 1 siv.

Hiitolan pitäjän pinta-ala oli 463,8 km² ja asukkaita 1930-luvulla 7.500-8.000 henkilöä. Pitäjässä oli 40 kylää. Viljelypinta-ala 10.500 ha. Tilastojen mukaan oli pitäjässä hevosia 1.300, lehmää 6.500 ja sikkoja noin 2.000 kappaletta.

Suurelloisuutta ei Hiitolassa ollut Pekonlahden Sahan toiminnan lakkauttamisen jälkeen. Näkyvintä teollisuutta edustivat eräät piensahateokset, nahka-, huopa- ja riviyliteollisuus.

Vilkkaan työryhselemassa ansiosista pitäjän keuhus - Hiitolan asemanseutu - kasvot 1920 - 30-luvulla huomattavaksi liikkela talouskeuhukseksi, joka suuressa määrin karsi vaurioita taluhoitui talvi- ja jatkosien ponnistuksissa. Talvisodassa laskeisan Hiitolassa säilyneen rakennuksia noin 85 % ja asukkaita palanneen vuoteen 1944 mennessä 88 %. Peltoista oli siihen väliin jälle viljelyksessä yli 90 %.

risadot alkoivat lisääntyä. Tulon tässä yhteydessä mainittaksi, että takaisinvaltaus vuosen aikana kahlista viljelysvaikeuksista huolimatta huutettiin Hiitolasta viljaa yleiseen kuluutukseen yli kansanhuoltoviranomaisen määräämisen tavoiteiden. Kaikki edellään mainitut toimenpiteet vaikuttivat hyvinvoinnin kohoamiseen ja pitäjän asukkaiden vaurastumiseen. Kaikki jällelän edistystoiminta vaati taloudellisessa mielessä ennakkosuunnittelua 1920 - luvun alkupuolella perustettiin Martta-yhdistys työkerhoineen, maamiesseuroja, tarkastusyhdistyksiä, somiosuuskuntia, ym. taloudellista yhtiymiä, suunnitelmien tekoa varten päätettiin eri alojen neuvotia. Kun suunnitelmien toteuttaminen vaati viljelijöiltä sekä heidän yhtiymiltään varoja, oli toiminnan turvaututtava lahansaantihin. Hiitolalaiset olivat taloudellisesti ajateltavaa väkeä, lainaa ei otettu turhanpäntien, niillä rahalla piti saada myös jotakin aikaan. Rahalaitoksina olivat 1930-luvun lopulla Säästöpankki ja osuuslaitos. Säästöpankilla toimivat 8 osuuskauppa pitäjän eri puolilla, jotka 1936 yhdistettiin yhdeksi Hiitolan Seudun Osuuskaassaksi. Edellään mainitut rahalaitokset hoitivat niin yhteisöjen kuin yksityisten raha-asiat.

Osuuslaitos oli saanut Hiitolassa vankan jalansijan, ensimmäinen osuuskauppa oli perustettu 1904. Osuuskauppoiminta oli alkanut 1907, jolloin Hiitolan Osuuskauppa perustettiin. Kun tämä jakautui kahta 1917, jatkoi Keski-Karjalan Osuusliike toimintaansa OTK-laisena liikkeenä ja samana vuonna perustettu Hiitolan Maalais-Osuuskauppa, myöhemmin Hiitolan Osuusliike, SOK - laisena osuuskauppana. Nämä osuuskaupat kasvoivat ja laajensivat liikkeitään jatkuvasti. Hiitolan Osuusliike oli jäsenenä SOK:ssa, YOL:ssa, Hankkijassa, Varassa ja Karjalassa. Hiitolan Osuusliike hoiti myös valtaosan jatkuvasti lisääntyvästä maataloustuote - ja

tarvikekaupasta Hiitolassa. Sillä oli ajanmukaisen sekatarvikekaupan lisäksi ruokatarvike- ja kirjakauppa, leipomo ja kahvila sekä 6 sivunymyjää. Toimiala laajennettiin nykykatsiseksi liikeloksi muutama vuosi ennen talvisotaa.

Osuuskauppojen ja kassojen ohella muodosti Maalonnymittien osuuskauppa laajan ja hyvin merkittävän osuuslaitoksen haaran. Vuosisadan alkukyynnä lähtien, mutta kuu 1920 - luvun alkupuolella maalonäärät huomattavasti lisääntyivät, katsottiin oman myyntijärjestön perustaminen tarpeelliseksi. Hiitolan Maalonnymittiosuuskauppa perustettiin 1922. Alkuna otettiin maaloa vastaan osuusliikkeen piharakennuksessa, mutta 1924 valmistui oma talo, joka toimi maalon vastaanottoasemana vuoteen 1939. Kun nämä tilat kävivät ahateiksi, rakennettiin rautatien veteen uusi kaksikerroksinen maalon vastaanotto - ja meijerirakennus. Osuuskauppan tuolevaisuus nähti toivotukkaalta, mutta emenkun uusi rakennus ehdittiin saada täysin valmiiksi, vaurioitui se talvisodan ponnistuksissa käyttökelvottomaksi. Muunnamyymistä huolehti aikaisemmin Hiitolan Marttayhdistys, mutta 1930 - luvulla perustettiin Hiitolan mmuammyntiosuuskauppa, joka toimi maalonmyyntiosuuskauppana huoneistossa, toimittaan mmuut edelleen osuuslaitosmuunnosille keskuksille.

EINO HUITTINEN: HIITOLA MARKKINAT

No toika työ vanhempi väk ai-naki muistusta, ko siel Hiitolaa ol ne suuret markkinat ain kev-välillä? Sindhä sitä kaik varustantuit määntemä, kuka minkkiliasit ev-väl. Minu iha pitänyyksi hoastoa kalheteila näist markkinoist li-seä, sil sellasii markkinoi ei olt-koa lähsseuvai juur missä. No tietysti Viipuris, mut sehä onki assii iha toine.

Nää markkinat olliit ain tou-kokuun alkupäivän. Paljo sin kolk-koutu kansoa, ol nuorta, lasta se-ikä vanhoa. Sitä neät talve pitki markkoi seästettiin, visust nästyki kolikkoa solmie keärititti. Sit kev-väl, kuka voo suuhki kymel ky-ken, sindhä sitä markkinoil rien-netti. Siel palkast toisje kävellä maaleksitti, vehnästä ja punasta limonoatti litkitti.

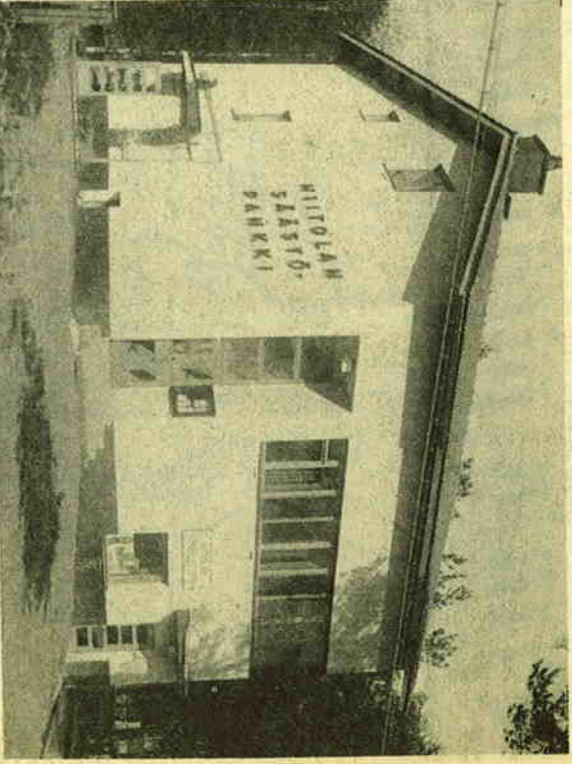
Kyl se olti ihme herkkuu, ete-ki meist lapsist, se vehnänie ja puunae limonaat. Muot kertoa ko tuul kovast, ni ne vehnäpölyt ol-llit harmaat pölyst ja hiekaast. Hieka sentko voo rutis hampais, mut mähä se tok limonaati kans kulkust allaa.

Ustjast silhe markkina aikoa ol oikei likane ja kurane kel, sin meinas jeänä ne huonot päini reuhkat kui saavee. Mle muustan viel hyväst yhe iustin tappauk-sen. Yks sellane sortii reonk-

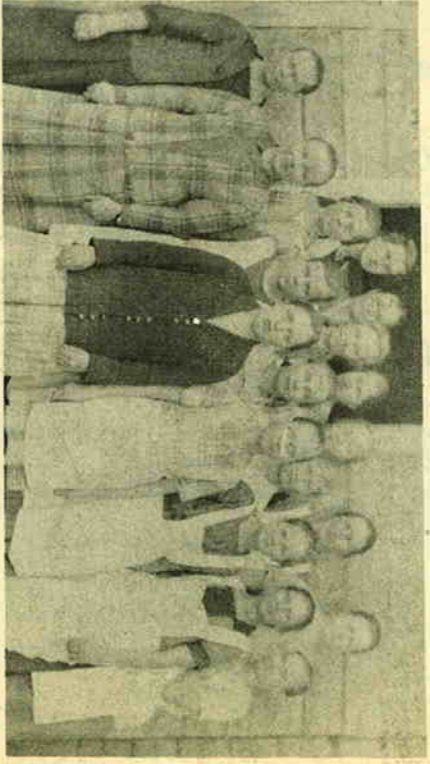
hänä työ tok kunkoa meä kottin-tähä että ostas erähtää rinkeliä kokevveeks. Kuulkoaha työ, ko neä minu rinkeliin ei uokkoa mit-tä tavallista pulloa, täst ko pa-lan haukkoasta, ni se het peikal-kielie peil sulloa. Sitä ko viel varis kovhukupis kastoja, ni silhe makkuu ei uokkoa kelleä samo-mista vastoa.

Monelaisiha siel ol rahamoani-tukse, sirkukse, laululirikukse, seurataloi tanssitrukkukse, meä-syrjäs korttipeli vihnakauppiit ja muut huvitukse. Pösö pumases makasimus näyveltti elävii kuvvii seurataloi toas tanssii jyttytettti oikei urakal, ol neät sellast kahe tunni löysit. Sen ver pietti väliin, jot soitajat saivat käyvää tarpeil-llis asseellua ja sivunajat kihveli ja metial kerkesit määte enempi roski ja saviloi pilhät. Toas alko samaa mylläkkä, kyl sin semmaka soitajat saivat nyhtä yhtenäis kurttujoa. Pöly ol salis ko otra-ahosta puies, mut ehä se näytättänt haittoavaa tahhti.

Kova näyti olle urakka polle-siloiiki, hvö saivat iha yhtenäis-silloiiki, hvö saivat iha yhtenäis-kyötäät humalaisii putka pannoil vähäks aikoa leppeimä ja sel-

HIITOLAN SÄÄSTÖPANKIN v. 1924 valmistunut toimitalo, jonka pirtustukset oli laatinut arkkitehti Jalmari Lankinen Viipurista. — Kuvan lähetti Heikki Laulainen, Helsinki.

Karjanhoitokurssit Marjakoskella v. 1927. — Kuvan lähetti J. Slink-konen, Imaatra.

Vasvojan marattakerto ompelullisessaan. — Kuvan lähetti Kerttu Nokelainen, Lappeenranta.

vitämmä peäkeä. Ehä niitä osant heittei sin meäsyrieä mak-koonna, jokuun ois-tyhjentänt taskut ja vieni viimist marikat. — Kuule, annat sie polka poava-ta, näi mustalais aikoa siel huus. - Valmoon sortiin voln stul luvata, lapsi terveitä vis tai kuus. Kuuleha sie polka, tule täh nyt ja on-nijals sie kofia. Kahdotoa mitä korrti stul näytteä, he herttassein, ei täs rahnoakoa huol paljo käyt-veä. Ko annat markan, tane valk-tyyryväisii kottisilleä kumpanen-nii. Siel ol muutaki myötävän ko ruokoa ja vootetta. Ol Kurkijove piiskoi, Valkjärve kuulusi klessi-loi. — Kuuleha nuor mies, täst ko ostat kiesit, ni vasrustoa ei työt voi sinnuu poja rihhoa, näli sinu kelpoa komijast aijoa papplioa-ki pihhoa. No, sielhä se Jorose Tanelki möi vempelleitä ja lan-ki. Mut sit ko mäntti hevoslaani, ni siel vast olti huisketta, ol mmo-nellaisia eänä ja kuisketta. Kaik hevos olliit terveitä ja nuori, hampoot hyvät, polivet suoril. Ukoi